

Кризові прояви перешкоджатимуть подоланню нагромаджених в Україні структурних диспропорцій, які є головною причиною надмірних глибини та багато вимірності кризових явищ в Україні[3].

Наслідком може стати десинхронізація кризи в Україні із світовою та втягнення України в тривалий період економічної стагнації з поетапною втратою економічного, а ймовірно – і політичного суверенітету. Усвідомлення загрозовості таких ризиків робить вироблення та реалізацію адекватної політики щодо протидії кризі першочерговим завданням забезпечення національної безпеки держави. Визначаючи пріоритети та інструменти антикризової політики, украї важливо розрізнати першочергові («пожежні») та системні (середньострокові) заходи. Вжиття перших є терміново необхідним для запобігання неконтрольованого розвитку ситуації в економіці та соціальній сфері. Відтак вони мають цільовим чином спрямовуватися на основі кризові виклики – «генератори» ймовірних ризиків, для недопущення їхнього розкриття. Водночас, з огляду на показане вище структурне підґрунтя кризових явищ в Україні, на жаль, немає підстав розраховувати на коректну адаптацію економічної системи (та економічних суб'єктів) до кризових викликів та здійснення «автономного» оздоровлення економіки, притаманного традиційним механізмам циклічності ринкової економіки. Отже антикризові дії мають водночас формувати необхідні структурні зрушення, які створюватимуть адаптаційне середовище та дозволять вже найближчим часом генерувати іманентні національній економіці підвалини економічного зростання на основі національних конкурентних переваг. Це свідчить про важливість коректного вибору першочергових заходів та узгодження їх із середньостроковою антикризовою політикою. Виходячи з проведеного аналізу, першочергові заходи антикризової політики мають, на нашу думку, включати:

- заходи щодо стабілізації фінансової системи;
- заходи щодо валютно-курсової стабілізації;
- сприяння поживленню економічної активності та запобігання економічному спаду;
- заходи щодо відновлення керованості національної економіки.

Література

1. Антикризисное управление : учебник / [под ред. проф. Э. М. Короткова]. – [2-е изд., доп. и перераб.]. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 620 с.
2. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. О. Василенко. – К. : ЦУЛ, 2003. –

504 с.

3. Економічна теорія: політекономія : підруч. / [за ред. В. Д. Базилевича]. – [7-ме вид., випр. і перероб.]. – К. : Знання-Прес, 2008. – 719 с.

Віталій ПИСЬМЕННИЙ

Тернопільський національний економічний університет, Україна

НОВІ МОЖЛИВОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ФОРМУВАННІ БЮДЖЕТНИХ ДОХОДІВ

Нинішній стан фінансування видатків місцевої влади на виконання функцій і завдань у межах власної компетенції та реалізації делегованих повноважень є складний, а наповнення місцевих бюджетів не можна вважати досконалим. Аналіз статистичних даних підтверджує високу питому вагу надходжень від загальнодержавних податків, які фактично не пов'язані з власною діяльністю територіальних громад. Натомість питома вага місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів не перевищує 10%. Це суперечить імперативним засадам фінансової децентралізації, яку уряд намагається впровадити в контексті адміністративно-територіальної реформи в Україні.

Баланс доходів і видатків місцевих бюджетів України має позитивне сальдо, утім воно забезпечується за рахунок міжбюджетних трансфертів. Їх частка становить більше половини від загального обсягу доходів місцевих бюджетів, а в абсолютних цифрах вони зросли із 78881,3 млн. грн. у 2010 році до 130600,9 млн. грн. в 2014 році¹. Бюджетна політика, де основний акцент зроблено на фінансовій підтримці із центру, не має жодних перспектив. Адже міжбюджетні трансферти використовуються для фінансування поточних видатків і дестимулюють органи місцевого самоврядування у пошуку власних джерел наповнення місцевих бюджетів.

Серед дохідних джерел важливу роль у фінансову забезпеченні місцевого самоврядування відіграють податкові надходження, які в 2014 році становили 87333,7 млн. грн., або 37,7% від загального обсягу доходів місцевих бюджетів. Це було забезпечено за рахунок податку на

¹ У 2015 році місцевим бюджетам передбачено 175881,6 млн. грн. міжбюджетних трансфертів, які за січень–серпень були забезпечені на 57,5%, або 101173,3 млн. грн.

доходи фізичних осіб, який до бюджету міста Києва спрямовувався в обсязі 50%, до бюджету міста Севастополя – 100%, до бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим й обласного значення – 75%, до бюджетів сіл, їх об'єднань, селищ, міст районного значення – 25%. Сьогодні ж цей порядок змінився, що мало на меті забезпечити фінансову дієздатність місцевої влади (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл податку на доходи фізичних осіб між бюджетами різних рівнів й обсяг його надходжень до та після 2015 року

Бюджети, куди зараховується податок	Розподіл до 2015 року	Надходження за 2014 рік	Розподіл після 2015 року	Надходження за січень–серпень 2015 року
Обласні бюджети	–	62557,2 млн. грн.	15%	33502,1 млн. грн.
Районні бюджети	–		60%	
Бюджети міст обласного значення	75%			
Бюджети об'єднаних територіальних громад	–			
Бюджети сіл, їх об'єднань, селищ, міст районного значення	25%		–	

До 2015 року з інших податків та зборів (обов'язкових платежів) дохідну частину місцевих бюджетів формував податок на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності, засновником яких були обласні, районні, міські, селищні та сільські ради. Згідно нового порядку розподілу цього платежу між бюджетами різних рівнів, визначеного у Бюджетному кодексі України, 10% податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки, зареєстрованих на території областей та міста Києва, надходить відповідно до доходів загального фонду обласних бюджетів і бюджету міста Києва.

Загалом же, в 2015 році до обласних бюджетів і бюджету міста Києва заплановано мобілізувати 1,7 млрд. грн. податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки, що в 10 разів більше, ніж податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності. Основна причина, що впливає на формування місцевих бюджетів за рахунок цього платежу, є висока чисельність платників

єдиного податку, який дає змогу уникнути прямого оподаткування прибутку юридичних осіб. Податкова ставка й надалі становитиме 18%, діятиме система його сплати авансовими платежами, що слід врахувати при плануванні й управлінні цього ресурсу територіальних громад.

Розглядаючи податки на доходи та прибуток, необхідно звернути увагу на їх вплив на фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування з іншої сторони. Мова йде про встановлення нової системи вирівнювання за закріпленими загальнодержавними податками (податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб) – залежно від рівня надходжень на одного жителя. Решта податкових платежів вирівнюванню не підлягають і залишаться в повному розпорядженні місцевих бюджетів. Це сприятиме забезпеченню місцевих бюджетів достатніми ресурсами та стимулюватиме місцеву владу до залучення додаткових надходжень.

Непряме оподаткування на місцевому рівні представлене акцизним податком на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених Податковим кодексом України як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції). Запровадження із 2015 року збору з роздрібного продажу підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти) за ставкою в діапазоні від 2% до 5% вартості реалізованого товару замість збору за виноградарство, садівництво та хмелярство дасть змогу поліпшити фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування (за січень–серпень 2015 року до місцевих бюджетів було мобілізовано 4751,2 млн. грн., або 92,1%).

Суттєві зміни відбулися також у розмежуванні коштів екологічного податку, із передбаченням зарахування до державного бюджету 20% надходжень, а до місцевих бюджетів – 80%, у тому числі: до обласних бюджетів – 55%; сільських, селищних, міських бюджетів – 25%; бюджету міста Києва – 80%. Збільшення ресурсу обласних бюджетів щодо цього платежу сприятиме фінансуванню видатків, пов'язаних з функціонуванням державних ветеринарних лікарень та ветеринарних лабораторій, якими забезпечується проведення лікувальних, лабораторно-діагностичних, профілактичних робіт, контролю за якістю продуктів харчування.

Щодо неподаткових надходжень, розширення наявної дохідної бази місцевих бюджетів може бути досягнута шляхом передачі з державного бюджету державного мита та плати за надання адміністративних послуг

(крім 50% адміністративного збору за державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців). В майбутньому такі зміни можуть дати синергетичний ефект: доходи зростуть в декілька разів й у розпорядженні органів місцевого самоврядування буде ресурс для вирішення питань розвитку громад (за січень–серпень 2015 року до місцевих бюджетів було мобілізовано 16166,1 млн. грн., або 120,9%).

Незважаючи на досягнутий прогрес у фінансовому забезпеченні місцевого самоврядування, в багатьох адміністративно-територіальних одиницях вони залишаються обмеженими. По-перше, малий обсяг податкових надходжень не дає реальних можливостей впливати на соціально-економічні процеси в регіонах. По-друге, доступ на внутрішні та зовнішні ринки запозичень стримується через високі відсоткові ставки. По-третє, нерозвиненість цільових фондів призводить до зменшення прозорості дій органів місцевого самоврядування та відходу від принципів європейської моделі фінансового забезпечення муніципалітетів.

Підвищити фінансову самостійність органів місцевого самоврядування можна шляхом стимулювання громад до об'єднання і формування спроможних територіальних одиниць через механізм переходу бюджетів об'єднаних громад на прямі міжбюджетні відносини з державними бюджетом, наділення таких громад повноваженнями, рівнозначними повноваженням міст обласного значення, позбавлення права на виконання делегованих державою повноважень органів місцевого самоврядування в селах, селищах, містах районного значення, що не об'єдналися. Нормативно-правове поле для цього уже побудовано, потрібна лише політична воля місцевої влади.

Сергій ПІДГАЄЦЬ

Тернопільський національний економічний університет, Україна

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

В Україні, незважаючи на глибокі реформаційні перетворення, держава як і раніше виступає в якості основного суб'єкта регулювання

економіки. Разом з тим, в умовах структурної перебудови економіки, все більш очевидною постає необхідність розробки дієвого механізму співпраці держави і приватного підприємництва. В останні декілька десятиліть в економіці ряду розвинених країн і країн, що розвиваються склалася зовсім нова та особлива якість взаємодії держави та бізнесу, звана державно-приватним партнерством (ДПП).

У теоретичному аспекті державно-приватне партнерство являє собою відносини між державою і бізнесом на базі інституційних перетворень в економіці ринкового типу. Під такою постановкою, як правило, розуміється два значення. По-перше, це система відносин держави і бізнесу в контрактно-договірній формі, яка широко використовується як інструмент регулювання соціально-економічного розвитку, тобто інструмент інституціалізації цього розвитку. По-друге, це конкретні проекти, що реалізуються на базі різних форм власності. І той і інший зміст розкриває предмет державно-приватного партнерства з точки зору ефективного використання державної чи комунальної власності на користь суб'єкта економіки [1].

Відповідно до чинного законодавства України державно-приватне партнерство – це співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами - підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому чинним законодавством [2].

Державно-приватне партнерство можна розглядати як один із найважливіших механізмів реалізації нового державного управління, яке ґрунтується на наступних складових: децентралізація управління державою; зміни якості державних послуг за результатами; залучення приватного сектору для надання суспільних послуг.

В останні роки ДПП стало найважливішим інструментом задоволення швидко зростаючого попиту на суспільну інфраструктуру. Це спричинено тим, що держава не може підтримувати її в належному стані за рахунок доступних традиційних джерел фінансування. Розв'язання цієї проблеми – має все застосування системи управління проектами. Однак в сучасних умовах існують і деякі обмеження для застосування механізму ДПП, зокрема: приватний сектор не завжди проявляє інтерес взятися за проект із-за високих ризиків і складності